

## ПРО СТРАТЕГІЧНУ ПЕРЕВАГУ ВИКОРИСТАННЯ В ЛЕКСИЧНОМУ ПОЛІ УКРАЇНИ СЛІВ З ПРЕФІКСОМ «НОО-» НАД «СМАРТ» ТЕРМІНАМИ

Кірик Т. В., Корсак К. В. ПВНЗ «

Київський медичний університет» Київ, Україна

Проаналізовано найактуальніші питання світові успіхи у створенні новітніх слів з англійським «smart», які є повною протилежністю ноотермінів, адже «smart-суспільство», «smart-технології», «smart-освіта», «smart культура» практично миттєво заповнили ЗМІ і наукові видання. Проведена оцінка скерування запропонованих багатьма зарубіжними авторами смарт-технологій. Вивчено наявні дані витоків мега популярності колективного ототожнення smart-суспільства з вищою стадією інформаційного суспільства. Використано перелік характеристик термінології екологічно безпечних та мудрих технологій – «ноотехнологій (nootechnologies)». Запропоновано разом модернізувати освіту, подолати суперечності й досягти спільності у зверненні уваги людства на ноонауки і ноотехнології не через століття, а значно раніше.

Ключові слова: «smart-суспільство», «smart-технології», «smart-освіта», «smart-культура», смарт-хвилі (Smart-Wave), екологічно ідеальні ноотехнології (nootechnologies), нооглосарій, ноотеологія, бінарність, ефект Лачинса.

The article analyzes the most pressing issues of global success in creating the latest words with the English “smart”, which are the exact opposite of nootermis, since “smart society”, “smart technologies”, “smart education”, “smart cul ture” almost instantly flooded the media and scientific publications. The author assessed the direction of smart tech nologies proposed by many foreign authors. The available data on the origins of the mega-popularity of the collective identification of the smart society with the highest stage of the information society are studied. The list of characteris tics of the terminology of environmentally friendly and wise technologies - “nootechnologies” - is used. It is proposed to modernize education together, overcome contradictions and achieve commonality in drawing humanity's attention to no-science and nootechnology not in a century, but much earlier. Keywords: ‘smart society’, ‘smart technologies’, ‘smart education’, ‘smart culture’, smart waves, ecologically ideal nootechnologies, nooglossary, nootheology, binary, Lachins effect. Прикметник «стратегічний» використаний у назві для акцентування орієнтації подальшого тексту на при скорене вирішення пекучих національних проблем і за для ліквідації комплексу загроз існування людства. 2024 рік і початок нового 2025 року заповнені низкою світових форумів і зібрань, учасники яких намагалися створити найповніші списки-рейтинги цих загроз із ранжуванням від пріоритетних до третьорядних, вказавши шляхи і засоби “порятунку планети”. З усіх подібних конференцій рекордно невдалу організувала ООН на Олімпійському стадіоні в Сеулі, де мало 100 тисяч осіб близько двох тижнів

обговорювали лише одну тему — “глобальне потепління”, вважаючи її найстрашнішою, хоч насправді зростання концентрації вуглекислого газу в останні кілька років зробило дуже помітним значне розширення “зелених” тернів з відступом пустель у багатьох місцях. Доволі вдалий перелік створили учасники 55-го Світового форуму-2025 в Давосі, не має заперечень і щодо характеристик MSC 2025 - Мюнхенської конференції з безпеки (Munich Security Conference, MSC), яка виділяється не кількістю учасників, а їх видатною компетентністю. Вона лишається провідною міжнародною платформою для обговорення ключових викликів зовнішньої політики та глобальної безпеки. Загалом проголошено обговорення упродовж 14-16 лютого виклики глобальній безпеці (включаючи глобальне управління, стійкість демократії, кліматичну безпеку та багато інших тем); стан «міжнародного порядку, регіональних конфліктів і криз, аналіз ролі Європи у світі». Та загалом ми глибоко розчаровані тим, що через ігнорування досягнень мільйонів дослідників і технологів у створенні екологічно ідеальних ноотехнологій [13, 14] світові імпрези останніх років пропонують недостатню кількість планів порятунку біосфери планети і всього людства. Світ огорнула епідемія негативної есхатології як переконаності в неможливості порятунку та необхідності підготовки до останнього на Землі конфлікту за решт ки природних ресурсів. Це уявлення тотально домінує на планеті й гальмує та відкидає наші багаторічні спроби поширити незаперечні докази того, що з 2000-го року розпочалася заміна сучасних екологічно деструктивних виробництв екологічно ідеальними ноотехнологіями, які надають людям все необхідне для життя з одночасною ліквідацією тих пошкоджень довкілля, які накопичилися впродовж всієї соціальної еволюції подвійно розумних Homo (надалі - HSS). Чи не головна парадоксальність глобального сьогодення полягає в тому, що рух до порятунку вже розпочався і навіть прискорюється, але людство в цілому і згадані раніше тисячі учасників обговорень іноді пропонують цілковито помилкові і навіть шкідливі засоби. Навіть побіжне ознайомлення з історією винаходів свідчить про те, що неодноразово нові пропозиції та пов’язані ними терміни і поняття не привертали загальної уваги, бо значно випереджали свій час. Чи не найбільш переконливий приклад стосується понять «екологія» та «екологічні науки». Їх ще у 1866 р. запропонував німецький науковець Е. Геккель, але увагу і світове застосування вони отримали тільки в другій половині XX ст. після серії страшних катастроф з гігантськими танкерами і забруднення водних джерел в промислових зонах Заходу. Багато років відторгаються ноопропозиції з численними перешкодами у спробах оприлюднення ноо досліджень в наукових виданнях України, але Національна академія наук України нещодавно визнала їх реальність і корисність [1]). Та зовсім розпачлива ситуація склалася у результаті скерування на Захід десятків листів і матеріалів на кількох мовах про рятівні для людства ноотехнології і ноонауки. Жодного разу за багато років ми не отримали навіть формальної відмови у вигляді короткого е-листа. Довелося провести додаткове дослідження

і виявити явище свідомої заборони в усіх західних виданнях зі сфери Sciences & Arts будь-яких термінів з префіксом “noo-” Ноологія від давньо-гр. νοῦς — розум і λόγος — слово -філософське вчення про природу та сутність людської свідомості. Термін запровадив у 1878 році німецький філософ Рудольф Ейкен. [9]. Отже, наші ноодослідження все ще перебувають “під частковою заборonoю”. Це прикре явище радикально відрізняється від усього, що стосується смарт-лексикону. Новітні слова з англійським «smart» є повною протилежністю до наших ноотермінів, адже «smart-суспільство», «smart-технології», «smart-освіта», «smart культура» й інші подібні практично миттєво заповнили ЗМІ і наукові видання. Десять років тому пошук в Інтернеті на англійській мові для першого з них запропонував нам півмільярда матеріалів, а щойно ми отримали вказівку на значно більше — 3 мільярди і 110 мільйонів. Пошуки витоків подібної мега популярності через ознайомлення з науковими та енциклопедичними джерелами надали нам докази колективного і майже загального ототожнення smart-суспільства з вищою стадією інформаційного суспільства. Опитування тих, хто використовує вже згадані смарт-терміни у своїх статтях, чи просто в розмовній мові, засвідчило, що вони вважають smart-суспільством цілковито «смартизований» соціум, члени якого віком понад 5-6 років використовуватимуть «інформаційні технології» через маніпуляції зі «смарт» термінами (відзначимо – у 2017 році їх продаж перевищив 1,5 млрд. штук, а в даний момент ними користується 3/4 людства). Це, звісно, виправданий і об’єктивний процес, але ігнорування ноотехнологій є цілковито шкідливим. Спробуємо навести докази того, що поширення «смарт-термінів» ми вважаємо шкідливим для національної науки, освіти і культури. Для прискорення пояснення нашої точки зору використаємо пропозицію американського соціолога і футуролога Е. Тоффлера відтворювати всю соціальну еволюцію HSS через сукупність «трьох цивілізаційних хвиль» – переходів людства від одного способу життязабезпечення до іншого. Е. Тоффлер увів поняття «третьої хвилі» як “інформаційної” й переходу від індустріалізму до світлого майбутнього. Він дуже захоплювався «третьою хвилею», але навіть в кінці життя так і не визнав того, що вона не вплинула на реальні основи виробництва – воно лишилося індустріальним і тільки посилювало знищення біосфери. При поглибленні аналізів розвитку глобальних явищ легко помітити, що тоффлерівська «третьа хвиля» є усього лише невисоким «горбочком» в заключній частині по-справжньому потужної «другої хвилі», що стосується індустріального прогресу людства упродовж останніх століть. «Третя хвиля» змінила роботу з інформацією, але нітрохи не порушила шкідливий для довкілля індустріальний спосіб життязабезпечення людства їжею, матеріалами для житла, металами та усім іншим необхідним для восьми з гаком мільярдів сучасних HSS. Впевнено передбачаємо, що знайдуться такі прихильники слова «смарт», які оголосять надходження 120 TOPICAL ISSUES чергової – четвертої – цивілізаційної смарт-хвилі (Smart-Wave). Безперечно – папір та електронні носії інформації не зможуть заперечувати проти цього, але

не науковці з критичним мисленням. Тому виконаємо критичний аналіз ситуації з термінами й виберемо за опору факти, а не суб'єктивні висловлювання тих чи інших авторитетів. Першим фактом є гранична молодість англійського «Smart» у сенсі «розум та мудрість» та незрівнянно довше існування грецького «noos». В своєму основному значенні воно налічує більше двох тисячоліть і неодноразово використовувалися науковцями. Певний ренесанс уваги до нього й похідних слів трапився в Франції наприкінці XIX ст. в роки запеклих дискусій між прихильниками і ворогами включення в зміст обов'язкової народної освіти великого сектора теологічних знань з детальним вивченням Біблії. Був винайдений і поширений термін “ноотеологія” для позначення максимально оновленого і прогресивного варіанту релігійних знань, але кінцевим результатом стала чітка бінарність освіти у Франції з поділом на державну (атеїстичну) і незалягану теологічну частини (бінарність - двоїстість, належність до двочленної опозиції; базова характеристика людського мислення, спосіб розуміти світ як такий, що збудований із протилежностей: верх – низ, світло – темрява, добро – зло, чоловік – жінка тощо) [8]. Існування у Франції ідеї ноотеології дає нам можливість пояснити винайдення слова «ноосфера» фізиком французом Е. Леруа. Адже він був присутнім на всіх лекціях В.І. Вернадського у Сорбонні, що стосувалися сукупності тогочасних знань і відкриттів лектора щодо біосфери, літосфери й інших оболонок Землі, які «індустріалізовані» європейці розпочали дуже ґрунтовно порушувати і знищувати (наше сканування творів В. Вернадського на кількох мовах засвідчило, що він цілком успішно розвивав тему захисту довкілля без слова «екологія» і згадок про Е. Геккеля). Ми доклали особливих зусиль для оцінки скерування запропонованих багатьма зарубіжними авторами смарт-технологій. Всі знайдені матеріали наголошували на їх застосуванні для роботи з інформацією – полегшенні її створення і накопичення. Не віднайшли ми спроб поєднання цих технологій із «зеленими», не зустрічали їх виведення поза межі індустріального життєзабезпечення. Та найважливішим є той факт, що на момент створення цього тексту ми не зустріли в зарубіжних виданнях вказівки на те, що екологічно нешкідливі виробництва можливі (включаючи відому «Відозву-2» понад 15 000 біологів та великий колективний твір мало не 40 експертів Римського Клубу). Це стосується і тих авторів, хто використовує і пропагує смарт-технології. Саме це ми й вважаємо головним недоліком «смарт-термінів». Індустріальні особливості смарт-технологій стали причиною провалів кількох розрекламованих спроб створення “з нуля” справжніх та досконалих “смарт-міст”. Найбільшими втратами відзначилася Південна Корея у спробі побудувати смарт-місто Сонгдо [10] поблизу Сеула з “вихилястими хмарочосами” і відсутністю міського транспорту. Навіть через чверть століття з початку активного будівництва його прихильники змушені погоджуватися з тим, що перше велике смарт-місто “майже порожнє”. Перейти від смарт-термінів до чогось кращого ми вважаємо майже неможливим – надто потужним

є ефект Лачинса (бар'єр минулого досвіду або ефект установки — когнітивне спотворення, за допомогою якого людина для вирішення будь-якої задачі використовує раніше відомий спосіб замість того, щоб придумати новий, більш оптимальний сценарій. Вивчений в 1942 році видатним американським гештальт-психологом Абрахамом Лачинсом) [11]. Всі смарт-терміни виявляються в своїй основі індустріальними і мають великі екологічно деструктивні наслідки. На їх основі надто важко переконати населення Землі у можливості відвернення всіх екологічних та інших загроз. Смарт-технології малопридатні для скерування людства на шлях поєднання збільшення своєї чисельності разом з лікуванням пошкодженої біосфери та підвищенням якості життя. Інша справа — все ще майже невідомі слова з префіксом «ноо-». Ми не відшукали творів, автори яких пов'язували б їх у позитивному сенсі з індустріальними виробництвами. Вони якось «інстинктивно» відчували, що кар'єри чи задимлені заводи з десятками коминів-труб немає сенсу вважати чимось по-справжньому «мудрим». Вони потрібні — але не мудрі. Серед індустріальних технологій мудрих немає. Другим фактом для завершення нашого аналізу є поява з межі двох сторіч по-справжньому екологічно безпечних та мудрих технологій — «ноотехнологій (nootechnologies)» [1]. Наприклад екобезпечна пара (обез зараження через нанофотокаталізацію і виробництво певними ціанобактеріями нешкідливих для довкілля біопластиків) одна з тисяч нанотехнологій ще на рубіжі століть, але вдалу назву, підхопили колеги тільки в 2010 році. Трохи пізніше авторами були винайдені нові ноотерміни, що дало змогу створити «Нооглосарій» й отримати на нього авторські свідоцтва. Закликаємо колег не тільки використовувати терміни з Нооглосарію-2 [2; 3], а й поширювати інформацію про них якомога ширше. Навіть без згадки про авторів цієї статті це працюватиме на підвищення іміджу нашої Вітчизни і полегшить вихід всього людства на шлях ноорозвитку. Повертаючись до поступової моделі прогресу людства, нагадаємо про поступову зміну провідних технологічних укладів, що складали реальну основу всього життєзабезпечення людства на різних сходинках його поступу. Наукова преса і ЗМІ публікують матеріали про вершинні для сьогодення уклади, а дослідники конкурують між собою, пропонуючи нові терміни. Американець Дж. Ріфкін проголошує настання «третьої промислової революції» [5], а винахідник й організатор Світових економічних форумів у Давосі К. Шваб — «четвертої» [6]. Насправді ж людство, члени якого вже розпочали засвідчувати зниження свого «інтелекту» (аналіз доказів цього виходить поза обсяг цих тез), зазнає приходу рятівної 4-ї «ноо-хвилі» неймовірної висоти і потужності впливу. Зауважимо, що молоді українські економісти першими підхопили нашу пропозицію увести для ноотехнологій «7-й технологічний уклад» [12]. Наш висновок очевидний — не бажаючи гинути від голоду чи у війні за рештки нафти і газу, людство зверне увагу на ноонауки і ноотехнології не через століття, а значно раніше. А нам лишається мріяти, що саме лідери і громадяни України активно підхоплять ідею ноотехнологій.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Ernst Ulrich von Weizsacker, Anders Wijkman. Come On! Capitalism, Short-termism, Population and the Destruction of the Planet. A Report to the Club of Rome. Springer, 2018. 220p. <https://hromadske.ua/posts/rozumne-doroge-ta-porozhnye-yak-u-pivdennij-koreyi-z-nulya-pobuduvali-smart-city-songdo-i-chim-ce-zakinchosya> 11 .
2. Кірик Т. Про три сучасні мегареволюції і переваги ноогуманізму над трансгуманізмом / XII Міжнародна науково практична конференція «Подолання мовних та комунікативних бар'єрів: освіта, наука, культура». Збірник наукових праць / за заг. ред. О.В. Ковтун. К.: KAI, 2024, С. 102-106.
3. Кірик Т.В. Про потребу врахування сучасних наукових революцій у розвитку вищої школи України / Modern Challenges and Achievements of the Scientific Community of the 21st century. Proceedings of the XLIII International Scientific and Practical Conference. 16-18 жовтня 2024 р. Нарва, Естонія. Рр. 133-138. DOI <https://doi.org/10.70286/ISU-16.10.2024> (URL: <https://isu-conference.com/arkhiv/modern-challenges-and-achievements-of-the-scientific-community-of-the-21st-century>)
4. Корсак К.В., Корсак Ю.К. (). Нооглосарій як засіб позитивізації майбутнього й нових цілей вищої освіти. Вища освіта України. №2. 2014р. С. 42-48.
5. Корсак К.В., Корсак Ю.К. Свідectво про реєстрацію авторського права на літературний письмовий твір наукового характеру «Nooglossary-2 – Noosciences for the Future without Collapse» («Nooglossary-2»). №89780. 13.06.2019 р. К.: Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Департамент інтелектуальної власності, 2019. 87с.
6. Лачинс Авраам С. "Механізація у вирішенні проблем: ефект Ейнштейна" . Архів оригіналу . - 1942. [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D1%84%D0%B5%D0%BA%D1%82\\_%D0%9B%D0%B0%D1%87%D0%B8%D0%BD%D1%81%D0%B0#cite\\_note-1](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D1%84%D0%B5%D0%BA%D1%82_%D0%9B%D0%B0%D1%87%D0%B8%D0%BD%D1%81%D0%B0#cite_note-1)
7. Словник іншомовних слів. <https://www.jnsm.com.ua/cgiin/m/s2.pl?Article=13022&action=show>
8. Тлумачний словник української мови у 11 томах. - 2025.
9. Федулова Л. І. «Сьомий технологічний уклад: міфи, реальність та перспективи». Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого Київ. 2012. <http://econtlaw.nlu.edu.ua/2011/12/01/%D1%81%D1%8C%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D0%B9%D1%82%D0%B5%D1%85%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B>